

KIALKULÓ SZÓ

TARTALOM

Tavaszy Sándor: Hit és műveltség. — IGY SZÓL
AZ ÚR. B. D.: Advent. — Vita Zsigmond: A ma-
gyar intelligencia rétegződése. — Járosi Andor:
Mit olvas az intelligencia. — László Dezső: Fő-
iskolai hallgatóinkból kialakuló új intelligenciánk.
KERESZTYÉN KRITIKA. de.: Luther kalapács-
ütései. Igehirdetésünk és a középosztály. — B. S.:
Emlékezzünk a régiekről. — IRODALOM ÉS MŰ-
VÉSZET. — HIREINK

SZERKESZTI: DR. TAVASZYSÁNDOR

1934

Megjelentek!

Megjelentek!

A legújabb könyvek!!

Az I. K. E. munka alapjai

(Vezető könyv)

Szerkesztette: László Dezső.

Ára 18 Lei.

A mi egyházunk

Irták: Biró Sándor, Borbáth Dániel, dr. Imre Lajos, László Dezső,
dr. Tavaszgy Sándor és Zágony Anna.

Ára 18 Lei.

Egészségügyi tanácsadó

Az erdélyi magyar nép számára. Irta: Dr. Jancsó Béla.

Ára 10 Lei.

„Az Ur csodásan működik“

Isten és a népek.

Bibliaköri vezérfonal. Irta: Dr. Imre Lajos.

Ára 12 Lei.

Szórványmisszió

Jajszó a pusztuló szórványokból. Irta: Földes Károly.

Ára 2 Lei.

Egymás terhét hordozzátok

Bibliai vezérfonal. II. évfolyam.

Szerkesztette: Dr. Gönczy Lajos.

Ára 8 Lei.

Felsővadászi Rákóczy Zsigmond

Irta: Mózes András.

Ára 4 Lei.

Fenti kiadmányok megrendelhetők a fenti árakon, melyekhez még hozzá-
számítandó a postai viteldij is, az „IFJU ERDÉLY“ kiadóhivatalában, Cluj,
Ref. Theologia.

KIÁLTÓ SZÓ

Szerkeszti: DR. TAVASZY SÁNDOR // Főmunkatársak: BIRÓ SÁNDOR, LÁSZLÓ DEZSŐ

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL: CLUJ, CALEA VICTORIEI 38. SZÁM.

Kéziratok, előfizetési díjak ide küldendők. — Előfizetési díja félévre 50 Lei, egész évre 100 Lei.

VIII. ÉVFOLYAM

1934. DECEMBER 1.

12. SZÁM

Hit és műveltség.

Alig pár évtizeddel ezelőtt az emberek inkább hitték a műveltségben és nem hitték az Istenben. Ma pedig inkább hisznek az Istenben és nem hisznek a műveltségben. Hogy nem hisznek a műveltségben, ebben igazuk van, már csak azért is, mert a műveltség nem a hit tárgya. Azonban Istenben való hitük körül is baj van, mert nem az igazi Istenben hisznek, ezért nincs ereje a hitünknek. Hogy állunk hát ezzel a kérdéssel?

A hit nem pótolja a műveltséget és a műveltség nem pótolja a hitet. A hit ellehet a műveltség nélkül és a műveltség ellehet a hit nélkül, de a műveltség nélküli hit folytonosan ki van téve a babonának és a hit nélküli műveltség pedig a kétségbeesésnek. A hit műveltség nélkül nagyon könnyen isten-kisértéssé és csodakórsággá válik és előbb-útóbb a babonába, majd a hitetlenségbe süpped. A hit nélküli műveltség pedig olyan mint a terméketlen fügefca, szép ékes a lombozata, de nincs gyümölcs rajta, csupa hivalkodás, belső komolyság nélkül, csillogó szappanbuborék, amely előbb-útóbb szét-pukkan.

Az igazi műveltség nem a felület, hanem a lélek-mélység dolga. Nem a lélek képességeinek a kidolgozásán és a begyakorlásán alapul, hanem annak mélyreható megművelésén. Nem elég ahhoz bizonyos mennyiségű ismeret és igazság elsajátítása, a legkevésbé néhány jelszó felszedegetése, hanem az igazságtól való megvilágosodás és felmelegedés. Az igazi műveltség csak ott van, ahol a lélek képes érintkezni az igazsággal, képes ennek erejét, hatását, tehát, melegét és szépségét sugározni. Az igazi művelt ember sugárzó ember; nemcsak találó jelentésű szóban, logikus gondolatban, hanem a személyisége titokzatos sugárzásában.

Az igazi művelt ember nem helytálló ember, aki szüntelenül csak ugyanazt ismétli, hanem készen van arra, hogy folytonosan újból és tovább kérdezzen. Nem zörgeti mindig csak a

másoktól alkotott és átvett csonthéjba zárt tavalyi termést, hanem újból alkotja, saját existenciájából kifolyólag újra és ismét újra kérdezi és megállás nélkül újból megfelel az. Megnem-dülő újrakérdés és meg-nem nyugvó újrafelelés eredménye az igazi műveltség.

Az igazi hit ellentmond ugyan a műveltségnek, mégis szakadatlanul ihleti és táplálja azt, mint a felülről való eső és hó a jóravaló termőtalajt. Az igazi hit azzal ihleti és termékenyíti a műveltséget, hogy a jelenvaló dolgokon, a közvetlen célokon és a megadott feladatokon túlmutat, ráútal az örökkévaló dolgokra, célokra és feladatokra; nem azért, hogy elszakítson attól, ami jelenvaló és közvetlen, hanem azért, hogy el ne vesszünk ezeknek zürzavarában. A sokféle ellenséges hatalom közepette ráútal az Úristen el nem múló és legyőzhetetlen hatalmára; a folytonosan zaklató és zúzó ügyeskedések közepette az egyetlenegy ügyre: Istenországára; a sok ideiglenes és múló értékű érdekek közepette az egyetlenegy érdekre: lelkiünk megmentésére; a napról-napra romló testi élettel szemben a Krisztusban nyert újjászületett élet romolhatatlanságára.

A hit és műveltség között tehát állandó és lenem győzhető feszültség van. A műveltség a világon belül él és hat, igényei nem terjednek ezen túl, a hit e világon túl útal és igényeit ez a világ kielégíteni nem tudja. A műveltség kérdésessé teszi bizonyos korok műveltségét, de végül önmagánál megállapodik és önmagában elégedetten elpihen, a hit pedig kérdésessé tesz minden műveltséget, tehát a radikális végigkérdezésben meg nem áll. A mindenkori műveltséget, tehát a radikális végigkérdezésben meg nem áll. A mindenkori műveltség ítélet bizonyos korok műveltsége felett, a hit ítélet mindenkor mindenféle műveltsége fölött. A műveltség mindenik alakjában előbb-útóbb eljut „a legfőbb jó” ismeretére és ezt mint feltétlen értéket minden-

féle érték fölé emeli, a hit az Isten ismeretével megtéli és kérdéssé teszi „a legfőbb jót” is, mint emberi gondolatot.

A hit az Istenre néz és az ember a hitben feltétel nélkül oda adja magát az Isten szent és személyes akaratának. Minél engedelmesebben teszi ezt, annál inkább lemond önmagáról és minél inkább lemond önmagáról, annál inkább felszabadulnak benne azok a javak, amelyeket Krisztustól nyert. Mindaddig, míg az ember önmagánál marad, amíg önmagát érvényesíti, addig az istene is csak emberi gondolat: a természet, az igazság, a jóság, az örökség, vagy őserő, de nem Isten, aki magát kijelentette. A magát-kijelentő Isten az igaz Isten, a hitnek Istene, a hitet ajándékozó Isten. Az igaz Istenben hívő ember előtt megnyílik az ég és a föld és ismertté válik az ismeretlen, megvilágosodik az élet és a világ örökkévaló célja. A hit által az ember más és magasabb

szintre emelkedik, ahol a műveltséget nem emberi érdekek szolgálatába állítja, hanem az Isten szolgálatába. A műveltség értéke és minősége attól függ, hogy kit szolgál. Ha csak az embert szolgálja, úgy bizonyos virágzás után, az emberrel együtt hanyatlásnak, alkonyútlásnak indul, ha pedig az Istent szolgálja, úgy folytonosan megújuló életkedvvel és élettendülettel emelkedik. Az a hit, tehát, amely a műveltséggel csak a kibékülést keresi, a megalkuvások között maga is elvész és vele együtt a műveltség is. Az a hit azonban, amely a műveltséggel folytonos feszültségben él, mindig győzelmesebbé válik és a műveltségre gyakorolt visszahatásánál fogva, azt mindig mélyebbé és gazdagabbá teszi. Az igazi hitben szegény korokban a műveltség elposványosodik, az igazi hitben gazdag és mély korokban pedig termékenyebbé és alkotásokban izmosabbá lesz!

TAVASZY SÁNDOR.

„IGY SZÓL AZ UR“

Advent.

„Amen, bizony jövel Uram Jézus.”
(Jel. 22 : 20.)

A Biblia utolsó szavai közül tör föl ez az ima. Segítségül hívás. Sokan nem várnák ezt attól az apostoltól, aki a Biblia utolsó oldalán szól. Pedig ime ő is kiált, mint a világban a legtöbben.

E segélykiáltásban benne van a biztos segítség tudata. Ahoz kiált, akié a teljesség, aki egyedül hozhat új eget és új földet. A Biblia az utolsó oldaláig azt mondja, hogy ez Krisztusnál van. Jézus Krisztus egyedül az, aki más, mint az ember és az ő világa egyedül más,

mint az ember világa. Ő eljön és eljön az ő másvilága is. A Biblia utolsó üzenete ez.

Az adventi lélek ezt tudja s ebben a reménységben él.

Ma, mikor úgy elveszünk e jelenvaló világ nyomorúságaiban, amikor olyan könnyen reménytelenekké lehetünk, az eljött advent az igazi valóságba állít ismét. Tiszta látással akarja a valóságot megmutatni. Meg akar szabadítani e zajos világ lármájában a hiábavaló kiáltásoktól. El akar vezetni ahhoz a kiáltáshoz, mely imádság, amely ha szívünkben él, nem tévelygünk és nem is csüggedünk, hanem világos látással munkálkodhatunk a cél felé.

„Bizony hamar eljövök” — mondja Krisztus.
„Amen bizony jövel Uram Jézus.”

Amen.

B. D.

A magyar intelligencia rétegeződése.

Amikor az ember ma, 1934-ben, Romániához csatoltatásnak tizenhatodik évében az erdélyi magyar társadalom összetételével foglalkozik, megdöbbenve tapasztalja, hogy ezt a kérdést eddig behatóan senki sem tárgyalta és egyetlen alapos, részletes és beható munkát sem talál erről a kérdéstről. Megdöbbenő ez a fölfedezés, mert hiszen már hosszú évek óta folynak a legkülönbözőbb kísérletek, melyek az erdélyi magyarság életét meg akarják szervezni, bele tartalmat és célt önteni, úgy, hogy egységgé kovácsolódva tudjon mindent és minden embert a maga sajátos gazdasági és kulturális céljai érdekében fölhasználni és így a reá háruló mostohasorsban is erősen megállni. Az évek során a kisebbségi magyarság megianulta, hogy megmaradása elsősorban tőle függ és csak a saját erejére támaszkodhatik, ezért igyekezett érdekvédelmi szervezeteit minden vonalon ki-

építeni, hogyan válhatott volna azonban ez a védelem egy egységes védőmű, melyen minden ember a fedélzeten, a maga helyén dolgozik, amikor még nem tudta számbavenni, hogy kikből áll a legénység, milyen számos, milyen az elosztása s így kit hova lehet kirendelni? Az erőnek ilyen ismerete még legfennebb az egyházak részéről lehet meg, amelyek tudják, hogy kik a papjaik, tanáraik, tanítói, előljárói és hogy kinek-kinek milyen feladata van a maga helyén. Ez azonban még csak egy szilánk az erdélyi magyarság képéből, amelynek segítségével nem lehet megoldani az erdélyi magyarság társadalmi, a hivatás megosztásával kapcsolatos kérdéseit.

Ha az erdélyi magyar intelligencia háború előtti helyzetét és összetételét keressük, hosszabb tanulmányok híján csak hozzávetésekre vagyunk utalva. Ez az a társadalmi osztály,

amely Weis István szerint a „legnehezebben meghatározható, körülhatárolható” réteg. (A mai magyar társadalom, 104. l.) Mint Magyarországon, úgy Erdélyben is alapját a nemesi magyar középosztály adta, amihez nálunk egészen hozzákapcsolódott az arisztokrácia. Ez a történelmi nemesi osztály, amint 1848 után fokozatosan kicsúszott lába alól a földbirtok, előntötte a vármegyét és a maga privilégiumának tartotta a tisztviselői réteg szolgáltatását. Az a nemesi réteg, amely lemaradt a versenyben, elszegényedett s a falu kiesett az intelligenciából, de annál egységesebben összetartott a vármegyei és birtokos nemesség, amely a nem közéje tartozókat felülről kezelte és amelyből való kiválás legtöbbször lesüllyedést jelentett. A rangjára adó nemesség ezért alig mert a szabad pályákra, ipar és kereskedelem szolgáltatába lépni, ha megtette: egy más társadalmi rétegbe jutott. Bármilyen demokratikusnak és aránylag egységeseznek is akarják Erdély társadalmát feltüntetni, mégis a tény az, hogy még a XX. század elején is a vármegyei nemesség és birtokos osztály és még a városi tisztviselői kar és szabad foglalkozású intelligencia között is óriási hézag volt, ép úgy, mint ahogy ez az intelligencia is távol tartotta magát az iparos, kereskedő osztálytól, habár egymást állandóan fölfrissítette. A különböző társadalmi rétegek között nagy volt a különbség vagyoni tekintetben is és ezzel kapcsolatban életigények — besztás, társadalmi szokások tekintetében, de még inkább kiemelte ezt a különbséget a történelmi alapú osztály-góg.

Az erdélyi magyar intelligencia a világháború előtt nagy felvevőképeségű, erős kulturájú, jelentékeny réteg volt. Az 1910 iki népszámlálás szerint a középiskola nyolc osztályát végzetek közül, mintegy 36.000, a négy osztály végzetek közül pedig 104.000 volt magyar. Ha az intelligenciát így a középosztály kissé tágabb értelmezésében vesszük, akkor az 50 000 lélekszámot valószínűleg meghaladta. Hasonló számot kaphatunk, ha a foglalkozások szerint nézzük a lakosságot. Eszerint 100 holdon felüli közép- és nagybirtokost találunk (1916 iki adatok alapján) 2700—2800-at. A szerencsés birtokelosztást érdekesen mutatja, hogy 1000 h.-on felüli birtokos csak 275 és 5000 h.-on felüli csak 33 volt. A kisszámú pénzarisztokráciával együtt ennyiből állott az egész nagy vagyonú társadalmi osztály. A szabad foglalkozásuk száma 51.700, a nyugdíjasok, tőkéséké 16.400 volt és ha ebből a számból egy jelentékeny réteg nem is tartozott az intelligenciához, viszont hozzá kell tennünk még valamit az ipar, kereskedelem, közlekedés és egyéb foglalkozásokból s így a teljes szám itt is 50.000-en felül lesz, esetleg eléri a 60—70.000-et. Ha tekintetbe vesszük, hogy Weis István a mai Magyarországi középosztályának összlétszámát 300.000-re

becsüli, az előbb kapott szám Erdélyre nézve körülbelül helytálló lesz. Ez a statisztika azonban még semmit sem mond a középosztály kereseti és vagyoni különbségeiről, rétegződéséről s így csak az előbbi elgondolások után állapíthatjuk meg a nagy társadalmi válaszfalakat.

Mi történt az erdélyi magyar intelligenciával 1918 után? A felelet adatok híján ma még itt itt is csak hozzávetőleges lehet. Az impériumváltozást követő években mintegy 200.000 ember expatriált Erdélyből, ennek a számnak egy jelentékeny százaléka az intelligenciából, az állás nélkül maradt tisztviselőkből stb került ki. Tekintetbe véve a háború által okozott apadást és az expatriálást, biztosra vehetjük, hogy 1928—30 körül a magyar intelligencia száma jelentékenyen kisebb volt, mint a háború előtt. Az utánpótlás a fiatal végzetek által csak ezután indult meg.

A Romániához csatolt magyar intelligencia így számbelileg erősen megfogyatkozott, de egyuttal anyagilag is leromlott. A viszonyok megváltozását és az állam sujtó kezét először az agrár-reform által földjétől megfosztott birtokos-osztály érezte meg. A közép- és nagybirtokos osztály hamar eladosódva nem tudta tovább megtartani előbbi életnivóját s így természetesen közelebb jutott a kisbirtokossághoz, de a városi intelligenciához is. A birtokok elégtelen jövedelme miatt kénytelen volt gyakorlati és más értelmiségi pályák után nézni s így szükségképpen gyakran a városi intelligencia életformáját is felvette. Ez a folyamat ugyan ma még csak a kezdetén van és talán inkább csak mint törekvée áll fenn, mert az egyetemi statisztikák szerint ma is nagyon kevés egyetemi hallgató kerül ki a birtokos osztályból, de ha számokban még nem is, az életfelfogásban azonban már érezhető a változás és közeledés.

Az impériumváltozás még érzékenyebben érintette az állami tisztviselői kart és a falu után ma már a városok magyar lakossága érzi egyre fokozottabban az állam mostoha elbánását. A városok vezető társadalmi rétegét, a vármegyei nemességet egészen elsöpörte a kisebbségi sors. Nagyrésze expatriált, a megmaradtak élete pedig természetesen hozzájárult a városi értelmiségi osztály életéhez.

A magyar tisztviselői kar, még az a része is, amely a helyén tudott maradni, elvesztette régi jelentőségét Erdélyben. Erősen visszahúzódva, az állam követeléseire alkalmazkodva, nem vihetett már irányító szerepet a városok magyar társadalmában. A felsőbb és államhoz kötött társadalmi réteg megbénulása miatt azonban megnőtt a szabad értelmiségi pályához tartozó ügyvédi, orvosi, mérnöki stb. és főleg a tanári, papi társadalom jelentősége, súlya. Ez a társadalom az 1918 utáni első évtizedben még nagyjában meg tudta tartani anyagi hely-

zetét, igyekezett fönntartani régi életnivóját, a külső életét leegyszerűsítve legerősebben ragaszkodott kulturigényeihez és így meglehetősen zárt egységet alkotott. Ez az osztály ugyan elég könnyen fölvevte magába új elemeket alsóbb rétegekből, de mint az egyetemi statisztikákból látjuk, még az anyagi romlás után is hallatlan erőfeszítéseket tett, hogy megfelelően iskoláztassa gyermekeit s így ne süllyedjen lejjebb. A kulturszomjúság mellett ezt leginkább az *osztálygőg* okozta, amely megakadályozta még az iparos-kereskedő osztályba való olvadást.

Az 1930 után rohamosan beállt gazdasági válság, bankbukások stb., az állam egyre fokozódó támadásai a városi magyarság ellen szinte egyformán sújtott minden társadalmi réteget. Kétségtelen, hogy a bántó anyagi különbségek ma már megszűntek a városi magyar társadalomban, a külső életviszonyok meglehetősen hasonlóak lettek az intelligencia különböző rétegeiben és a vezető iparos, kereskedő társadalomban, amely még ellenálló és öntudatos maradt. A külső egyformaság azonban még nem jelenti a rétegződés megszűnését. Az intelligencia lefokozott igényekkel összehúzta az életét, de megőrizte régi lakásberendezését, a hozzá kapcsolódó kultúrtörékvéseket és külön társadalmi szellemét.

Az összeolvadás elsősorban a tehetősebb szabadfoglalkozásnak és a jobb polgári, de szerényebb anyagi helyzetű tisztviselő, nyugdíjas stb. társadalom között történt meg. Ezek között a társadalmi rétegek között ma már nincsenek határozott válaszfalak. Emellett azonban mind határozottabban láthatjuk, hogy a középiskolát, sőt egyetemet is végzett ifjúságunk a gyakorlati, ipari stb. pályák felé törekszik, nincs meg már benne az előző nemzedék lenéző gőgje és féltékeny idegenkedése, ami áthidathatatlan szakadékot okozott. A mai végzett nemzedék már szégyenkedés nélkül vállalja a munkáséletet, mert a viszonyok rákényszerítették.

Igy a társadalmi határvonalak Erdélyben mind inkább elmosódnak és örömmel kell látnunk azt, hogy az intelligencia határa lassan kitolódik és egyre több foglalkozáságot képes magába foglalni. A társadalmi rétegeknek ez az összeolvadása azonban csak akkor örvendetes, ha az anyagilag egyformává való formálódás nem jelent egyúttal kulturális lecsúszást is és az iparossághoz és más gyakorlati pályákhoz kapcsolódó intelligencia ott is meg tudja tartani kulturáját, szellemi törekvéseit s így környezetét is föl tudja emelni. Ma még inkább csak az anyagi eltolódások képe áll előtűnk, amelyből az osztálygőg folytonos lerombolása tűnik ki, de még nem láthatjuk tisztán azokat a nagy kulturális változásokat, amik a jövő társadalom szellemére, összetételére döntőek lesznek.

Hiányos és sokszor talán nem egészen hű és határozott az erdélyi intelligencia átfőrmáló-

dásának ez a vázolata, de a hiányok mai ismereteink, adatgyűjtésünk alapján még kikerülhetetlenek. A szociológia iránt érdeklődő fiatalabb nemzedéknek ezért legsürgősebb feladata, hogy az erdélyi magyar társadalom rétegződésének, mai helyzetképének adatait összegyűjtse és feldolgozza, mert építeni csak ezek ismeretével lehet. Ez a munka városenként és vidékenként kell hogy meginduljon és az egész Erdély társadalmi összetételének szakszerű feldolgozásába kell torkolnia. *Vita Zsigmond.*

Mit olvas az intelligencia?*

Először is általában véve többet, mint az ember gondolná. Ezt nem a könyvkereskedők mondják, hanem a kölcsönkönyvtárak és a kapukban lévő könyvtárak. Mert a kolozsvári emberek könyvet venni talán szeretnek, de nem igen tudnak. Legelsősorban pedig éppen azok nem, akiknek a hivatalához tartozik a könyv, a tanító és tanárember. Ezer szerencse, hogy a kapuknál ott áldogálnak az uccai könyvtárak, tőlük a legszerényebb jövedelmű ember is tud vásárolni s ha nem is újdonságot, de sok ponyva között jó dolgokat is, sőt ritkaságokat. Es milyen olcsón! Ismerek embereket, akik néha portyázó útra indulnak. Csöndesen megállanak egy ilyen kapuban, nézdelődnek, aztán utána nyúlnak ennek is, annak is. Félórai szemlélődés után sikerült 10—12 könyvet összeszedni. Az ár 80—100 lej összesen. Mert: Molnár Lilloma 3 lej, Balogh Endre: Hajótöröttek 6 lej, Jókai: Jövő század regénye három kötetben 18 lej, egy sereg Olcsó könyvtár, Magyar könyvtár, mondjuk öt vasos kötetben 20 drb. 40 lej, ezekhez keresünk, egy tudományos könyvet s gondolunk gyermekeinkre is, s megtaláljuk a Pálucchai fiukat, egy-két Vernét, Benedek Elek Katalinját . . . az előirányzott száz lejjel egy kis könyvtárat vásároltunk össze Amikor hazaérünk, csakúgy kapkodják ki a kezünkből a könyveket. Némelyiket olvastva ugyan mindenképpen, de milyen jó, hogy meg van ez is, az is, legalább újra elolvassuk, s aztán legalább egyszersmindenkorra megvan, s a miénk, előlehet venni többször is. Hát így lehet olcsón sokat és jól olvasni s azt, ami egyszerű olvasás után csak úgy félig volt a miénk, egészen magunkévá tenni Mert igazán csak az a könyv a miénk lelkileg is, amelyik anyagszerűen is birtokunkban van

Ezért sem tudok elszánt és nagy barátja lenni a kölcsönkönyvtáraknak. Ez is van több Kolozsvárt: a Dante, a Libro stb. Pár lejeri olvashatom a legújabb könyveket, az Athenaeum, a Kosmos, a Réval és mások kiadványait, főképp a sorozatos regényeket. S az emberek vidáman gyűrik át magukat Weitsen, Jókain, Román Rolládon, Hugo Victoron, Móricz Zsigmondon, néha salátává olvassuk Tolsztojt, Dostojevskit, Dickenst, de még inkább a dísznóságokkal tell Pitrigrilit, meg a romantikus Courtsh Mahlert. De divatja van az utazási regényeknek is, meg az újszerű életrajzi regényeknek. Még Gáspár Ferenc utazási könyvei is kapósak, de mi minden jóhoz lehet e nembem hozzájutni! Sarki utak, Ázsia, Afrika . . . És tudományt népszerűsítő utazások a Bacillusvadászokkal meg kirándulás a csillagokba. Kort jellemző tünet, hogy az emberek mennyire szeretnek tanulni. Igaz, hogy olcsó áron. Abban az értelemben is, hogy ezért a kölcsönkönyvtárba iratkoznak be, meg, hogy a tudományt, népszerűsítő formában igyekeznek magukévá tenni. Itt valami baj van; mindket út igen olcsó. Olcsó hűsnek híg a leve! S a népszerűsítésnek sokszor van tendenciózus háttere. Amikor egy vallásfelekezet, vagy társadalmi párt népszerűsít, legyen az katolikus,

* A kérdésre még visszatérünk, amint a hozzávaló statisztikát megkapjuk. Szerk.

kálvinista, lutheránus, szocialista vagy kommunista, — mindegy; nem az igazság népszerűsítése a fontos, hanem egy gyakorlati cél minden úton-módon való keresztülvitele. A tendenciózus regényirodalomnál, művészetnél csak a tendenciózus tudománynépszerűsítés szörnyűbb. Elvakult, felelősségtelen, könnyelmű ember az is, aki írja, de az is, aki kap rajta. A halászatnál kibicélő három órát csendes kibicélés után megszólal: *Az is hülye, aki ennyi ideig, ilyen türelemmel tudja az idejét ellopni a halászsással! Sapientia sat! Az is hülye, aki ilyen népszerűsített tudomány alapján gondolja, hogy tudományt szerzett. Különösen ifjúságunk hajlamos erre, s innen van, hogy elég egy Marxról szóló füzetkét, s egyet a dialektikus materializmusról elolvasni, hogy szociológussá legyen a derek ifjú, vagy egy encyklika-magyarázatot, hogy neokatholikus hozzászóló, vagy egy protestáns brosúrát a „Biblia szociális igazságairól”, hogy keresztényszocialista legyen. Arról nem is beszéltek, hogy egyszer divat volt valamilyen világnézetnek rabjává esni, ma pedig divat hirdetni, hogy világnézeti kérdésekkel előállani legalább is „marhaság.”*

És így jutunk el a komoly olvasókhöz. Ilyen van a legkevésbé. Ehez hozzátartozik, hogy necsak illet-szerűen vegyünk könyvet, s ne elégedjünk meg csak a kölcsönkönyvtárral, hanem vegyünk is könyvet. Naponként szoktam könyvesboltba bemenni, szétnézni Tudom, hogy kik és milyen könyveket vesznek, s főképp rendelnek. Vannak vevő-emberek. Ezek azok, akik akar-nak kultüemberek lenni. Bejönnek, nézegetnek, meg-forgatják a könyveket, végignézik a tartalomjegyzeket. következtetnek. Tíz könyvet is félretesznek, míg egyé-
n megállapodunk. Aktuális könyvet vesznek, de jót. Már-
kás a név, de szükségérzetet elegít ki a tartalom is. Tudni is kell bizonyos kérdésekről, könyvekről, tró-
káról, hiszen kort befolyásolunk, véleményt irányítunk,

de el is kell olvasni őket, mert gazdagodni akarunk. És vannak rendelő emberek. Ezek, akik rendszeresen foglalkoznak bizonyos tudományos kérdésekkel. Ezek nélfogtak egy kérdésnek. Elolvastak egy könyvet, utat-lást kaptak tovább. Naponként mennek be, már a har-
madik naptól kezdve, a könyvesboltba, pedig Német-
országból 8—14 nap alatt ér le egy könyv, ha a vámnál nem okoskodnak sokat, amikor végre megérkezik a könyv, úgy sietnek vele, hogy a fjtetésnél odakidárlanak: „Ne pakolja be, kérem, útközben beleakarok nézegetni.” Ezek az emberek, a rendelők csoportja, kedvesek: nem-csak a jó boltosnak, aki megbecsüli a könyvvel érdem-szerint foglalkozót, hanem a kulturának, erdélyi ma-gyarságunknak is. Ezek maguk számára is, mások szá-mára is, előbbre akarják vinni a világot: nem fegy-verrel, nem gyűlölettel, hanem a lélek fegyvereivel. mondjam-e, hogy ezek vannak a legkevésbében? De ne mondjam-e meg, hogy ilyenek is vannak, s hogy örvendetes cikket lehessen írni erről a kérdéstről, hogy mit olvas az intelligencia, minél több ilyen emberre van szükség. Rendelőkre, akik akár tudományos, akár mű-vészeti, akár szépirodalmi, akár komoly értelemben vett népszerűsítő könyveket magukkal is, a könyvvel szem-ben is, a kulturával s népünkkel szemben is, felelős-ségteljesen és öntudatosan vásárolják meg. Így a köl-csönkönyvtár és a kölcsönzés csak jó pótlás lesz. On-nan is így azt kapjuk, amit jó elolvasni, amiről jó tudni, de amit egyszer elolvasással, ha már másképp nem lehet, elintézzhetünk. Údv a vevőknek, a rendelők-nek, a kölcsönkönyvtárak olvasóinak, kapu alatt vásár-lóknak a könyvet visszaadó kölcsönkérőknek, a köny-
vet kölcsönadóknak, minden intelligens olvasóembernek s kárhózat azoknak, akik megalégesznek az uccal rik-kancsok, trafikosbódék, állomási árusok detektívregé-nyeivel!

JÁROSI ANDOR.

Főiskolai hallgatóinkból kialakuló új intelligenciánk.

Ha meg akarjuk állapítani, hogy főiskolás ifjúságunkból kialakuló új intelligenciánk mit ér, három szempontból kell a kérdést megvizsgál-nunk: 1. Mit ér az a szaktudás, amit főisko-lásaink az egyetemen kapnak, 2. miképpen egé-szítik ki ezt a szaktudást a magyar műveltség elemeivel és 3. milyen kilátásai vannak a mai főiskolás ifjúságnak arra nézve, hogy szaktu-dásuk és több magyar műveltségük révén új vezető osztály tudjanak lenni?

1. Ami az egyetemen nyert *szaktudás* kér-dését illeti, örömmel kell megállapítanunk, hogy az ország főiskoláinak tudományos nivója ál-landó emelkedést mutat. Az egyetemi rendszer szigorú mértéke nagyban hozzájárul ahhoz, hogy ifjúságunk komoly munkát végezzen. Számítalan jelét lehetett a legújabb időkhöz látni annak, hogy az egyetem professzorai kiválóan tanuló ifjúsá-gunkat, különösen azokon a szakokon, ahol a hallgatók csekély száma miatt a professzor és diák között munkaközösség alakulhat ki, kellő mértékben értékelik. Szaktudás tekintetében azok az ifjak, akik megütik az egyetem mértékét, igen kedvező helyen állanak. Ami tehát egye-temre kerülő és egyetemet végző ifjaink szak-tudását illeti, különösebb aggodalomra nincsen semmi okunk. Annál szomorubban kell azonban látnunk, hogy különösen az új kormány rezsimje alatt mindinkább bevonul az egyetem életébe is

a nacionalista szellem. Ez egyelőre még csak abban látszik, hogy a felvételi vizsgákon és az előkészítő év végén mind kevesebb és keve-sebb ifjúk találja meg annak lehetőségét, hogy tanulmányait folytathassa. Annál fájdalmasabb, hogy ez a szigorú szelektálás éppen azon a sza-kon, az orvosin, történik, ahol nekünk új el-helyezkedési lehetőségeink nyílnának. Az új iskolai év elején is jóval kisebb százalékban kerültek be az orvosi fakultásra új magyar nő-
vendékek, mint ahogy azt számárányunk után elvárhattuk volna. Az érettségi mértéke pedig, amelyik a mi ifjainkat az egyetemi tanulmá-nyokra jogosítja, velünk szemben szigorubb, mint másokkal szemben. Annak az ifjúnak, aki pl. a múlt tanév végén ment át az érettségi fúsján, joggal meg lehet adni a lehetőséget, hogy az egyetem bármelyik fakultására beirat-kozzék.

A szakképzés másik nehézsége az, hogy ifjúságunk nem kap útmutatást arra nézve, hogy milyen pályára menjen? Nincs meg a magyar társadalomnak az a szervezethez, amelyik meg-mutatná mindenkinek azt a helyet, amelyet majd be kell töltenie. Az elmúlt iskolai év végén a meglévő ifjúsági szervek közös munkával akar-tak ezen a hiányon segíteni és ingyen küldöt-tek egy tekintélyes tájékoztatót minden érett-ségire álló fiatal embernek, hogy azon keresz-

tül az ifjúság az egyetemi élet felől tájékozást találjon. Tudomásunk van róla, hogy volt olyan felekezeti iskola, amelyik a neki szétosztásra megküldött tájékoztatót nem osztotta ki hetedik osztályt végzett növendékei között. Ebből az is következik, hogy semmiféle útmutatást nem adott afelől, hogy milyen pályára mehet ifjúsága. Magam találkoztam itt Kolozsvárt olyan első éves-sel, aki olasz és német nyelvet akart itt az egyetemen tanulni, hogy majd ezzel a két nyelvvel a birtokában felekezeti iskolai tanár legyen, akkor, amikor olasz nyelvet egyáltalán nem tanítanak iskoláink és az összes német órák még felét sem adják ki a tanár kötelező órái számának.

A szakszerű kiképzés nehézségei tehát két oldalon mutatkoznak: egyfelől az egyetemi kiválasztás igazságtalan arányában, másfelől az ifjúság tájékoztatatlanságában. Az első nehézség annyiban előnyt jelent, hogy minőségileg jobb szakemberek előállítását segíti elő, de súlyos veszteség abból a szempontból, hogy sok arra való ifjúntól veszi el a tanulás lehetőségét.

2. Ha a szakképzés kérdésében megnyugtató a helyzet a tekintetben, amit ifjaink tanulnak, annál nehezebb a helyzet a *nemzeti műveltség* területén. Itt egyik súlyos baj az, hogy fiatal intelligenciánk nem ismeri az egyes tudományágak *magyar kifejezés-anyagát*. Egy-egy új magyar jogásznak sokkal könnyebb a román szakkönyv olvasása, mint a magyar. Öntudatos önképző munkára van szüksége egyetemi hallgató ifjúságunknak, ha a magyar tudományos világgal is lépést akar tartani, vagy ha a magyar szaktudomány örökségét át akarja venni. E tekintetben meglehetősen magára van ifjúságunk hagyva.

A szaktudáson túli magyar műveltség kérdésében a felelősség nagyrésztben középiskoláinkat terheli. Viszont az is igaz, hogy az egyetemre kerülő magyar ifjúságnak egyre nagyobb százaléka román nyelvű állami iskolában végzett. Ezek magyar műveltségéről jobb nem is beszélni. Nemrégiben száz egynéhány magyar egyetemi hallgató kérését volt alkalmam átnézni. Megdöbbenett, hogy még irodalomszakos hallgató írásában is találtam súlyos helyesírási hibákat. Az ifjúsági alakulatok sokat küzködtek azon, hogy megfelelő magyar műveltséget is adjanak tagjaiknak. Ez a munka inkább a jelen kérdéseire való ráébresztés volt, mint a kultura gyökereibe való öntudatos belehatolás. Ezt az ébresztő érzéseket felkeltő, kérdésekre rávilágító munkát tovább kell építeni a magyar kultur-kincs egészének feltárásában. Főleg a történelmi tudományok és az irodalom eredményeinek feltárása volna kiválóan fontos ebből a szempontból. Az bizonyos, hogy ez a munka több szempontból nehéz. Különösen az ifjúság gondolkodó rétegének egészen mások az alapvető szempontjai a magyar kultura nagy kér-

éseit illetően. Itt van egy bizonyos generációs különbség, amit áthidalni nem könnyű dolog. Az ifjúság számára az egész magyar kulturkinccset átértékelt formában kellene átadni. A másik nehézség az, hogy a nagy-magyar kulturkörből való kiszakadásunk miatt a nemzeti kultura sok vonatkozásban muzeális jelleget nyert. Az élő magyar kulturának kevés ágával találkozik az ifjúság. Egy újabb nehézség az ifjúság óriási elfoglaltsága. Annak az ifjúnak, aki komolyan neki lát az egyetem által megkövetelt anyag feldolgozásának, alig marad ideje arra, hogy a magyar kultura elsajátításának munkáját teljes erővel tudja végezni.

Tehát, amilyen mértékben meg vagyunk elégedve azzal a szakképzéssel, amit az egyetem ad ifjúságunknak, éppen olyan aggodalommal nézzük az ifjúság fogyatékos nemzeti műveltségét és szomorúan állapítjuk meg, hogy ezen a téren sok mulasztás terheli nemcsak az ifjúságot és annak illetékes egyesületeit, de a felnőtt társadalmat is.

3. Legsúlyosabb nehézségekkel az ifjúság *életképességének* vizsgálatánál találkozunk. Azok az évfolyamok, amelyek eddig kerültek ki az egyetemről, még találtak módot arra, hogy maguknak életalapot biztosítsanak, de nincs ilyen kilátása az újabb évfolyamoknak. Ebben a kérdésben is találkozunk egymással az összes magyar nehézségek. Annak az ifjúságnak, amelyik kikerül az egyetemről, az elhelyezkedés még akkor is súlyos gond, ha olyan pályára megy, ahol szükség van új munkaerőre, gondolok az orvosi és ügyvédi pályára. Hogy valaki önálló ügyvédi irodát tudjon nyitani, legalább negyvenezer lejre van szüksége, hogy megfelelő iroda berendezéséről és szakkönyvtárról tudjon gondoskodni. Hiába mondjuk, hogy a fiatal magyar orvos menjen ki a faluba és kezdjen magánpraxist. Ki gondoskodik arról a hatalmas öszszegről, amibe egy új rendelő beállítása kerül. Hiszen az a fiatal orvos, aki pályája elején áll, rendesen adóssággal végzi be egyetemi tanulmányait. Ma még szükség van bizonyos szakokon új tanárookra, de ebben az iskolai évben annyi ember végez, amennyinek egyötödét sem tudják iskoláink befogadni. Előttünk fog állani egy szakképzett munkanélküli tábor.

Megértem, hogy az ifjúság a történelmi magyar kultura vizsgálata helyett inkább az élő kérdések felé fordult, hiszen ott áll, hogy magának kell új életlehetőségeket teremtenie. Új intelligenciánk gyökérkérdése végeredményében az, hogy miképpen talál új kereteket, amelyek összekötik azokkal a magyar testrészekkel, amelyek munkájára rá vannak szorulva. A legfontosabb magyar szervezkedési kérdés az, hogy miképpen lehet az egész magyar társadalomnak egészen új *szervezeti formát* adni. Ennek a szervezeti formának mindenek előtt élőknek kell lennie és meg kell mutatnia azoknak, akik bele állanak, hogy komoly előnyt biztosítanak szá-

mukra. Ha az egész magyarság mint egy test volna megszervezve, az az intelligencia, amelyik egyetemeinkről kikertül, igen csekélynek tünne fel a szükségek kielégítésére. Az iskoláknál elhelyezkedni nem tudó, végzett tanár tudna népnevelő lenni, aki a népfőiskolákon keresztül emelné a nép gazdasági, nemzeti műveltségét. Egy szövetkezeti szervezett faluközpont három-négyszáz családja, ha mindenik csak 200 lejjel járulna évenként hozzá, egy olyan orvos létalapját tudná megvetni, aki ingyen gyógykezelné a közösség minden betegét. Gazdasági szakemberek hasonló irányú megszervezés mellett egy-egy vidék mezőgazdaságára tudnának lényeges befolyást gyakorolni.

Ha a magyar egyetemi hallgatóság látná, hogy nem egy bizonytalan jövőnek néz elébe, hanem a magyar társadalom szervezett munkaközösségei új igénnyel várják új munkáját, egészen biztosan más felkészültséggel töltené el egyetemi esztendeit.

László Dezső.

KERESZTYÉN KRITIKA

Luther kalapácsütései

éles kattogással hasítottak a világba ama bizonyos októbervégi reggelen. Ideje is volt már. A XV. század vége és a századforduló nagyon-nagyon hasonlított a mi korunkhoz: kellett a megdöbbenés, a fordulat, a friss levegőt, tisztaságot akaró bátor hit és férfias akarat.

Azóta sok idő telt el. Elgondolni is sok. Tiszlító, emésztő, vér és emberáldozatot nem kímélő harcok; békék, csüggedések, súlyedések, haldoklások, újraéledések végtelen soraival. És ma már megszoktuk, hogy van reformációi *emlékünnap*: október 31-ike. Amint megszoktuk, hogy van reggel és este, nyár és gazdasági válság és vasuti zenés temetés.

És megszoktuk, hogy esztendőknön át újra és újra meghallgatjuk ugyanazokat az ígéket, ugyanazokat a méltatásokat, szónoklatokat, lelkészedéseket a reformáció jelentőségéről, nagyságáról és igazságairól és presztizskérdéseiről. Csak egyet nem volt még módunkban megszokni: *magát a reformációt*, az igazit, az egyetlen, amely kegyetlen csapásokra indította Luther kalapácsát és vértanuságra vitte Ulrikus mester életét.

Most bizonyára ismét sokat hallottunk a reformáció áldásairól. És bizonyára nagyon profán hang lesz ez a hang ebben az ünnepelésben. De a lutheri kalapácsütések is épp ilyen profán hangok voltak azon az első 31.-én.

És valószínű, hogy fognak akadni olyan lelkek is, akik botránkozni fognak; gyalázást, értékek sárbatiprását s más szörnyűségeket fog-

nak kiolvasni e sorokból. Nem tehetünk róla. Hogy mi volt a reformáció, azt mi is igen-igen jól tudjuk. Sőt talán épp azért kelnek e sorok, mert tudjuk. És éppen azért is keserű nekünk valamiképp ez az ünneplés. Világi szemmel nézzük, hogy mi lett *azután* és mi *ma* a reformáció és hisszük, hogy ebben nem lehet rossz szándékot kimutatni. És hisszük azt is, hogy szükséges a dolgokat minden oldalról szemlélni. Épp akkor, amikor ez időszerű.

*

Csak egy futó pillantást a történelmen:

A nagyszerű lutheri tény megtörtént, a nyomába jövő hullámzások lezajlottak. Mi történt *azután*. . .? Hol volt a reformáció a világtörténelem grafikonjának ezután következő nagy ugrásaiban? Olyan kérdések ezek, amelyekre tiszta gondolkozással aligha lehet kielégítő válaszokat adni, ha a lutheri mértéket állítjuk fel. Mert hitünk szerint a reformációt Luther nem csupán szimpla ellenzéknek akarta a pápai egyházzal szemben. Akkor meg sem érdemelné az ellenkezést. *A reformáció a szabad ember tisztultabb és magasabb foku lelki formájának született*; erőnek és öntudatnak, amelynek a lényege mindig a *reformáció*: a folyton és folyton való kiegészülés és megújulás! Így történt-e . . . ?

Gondolkozzunk csak, hogy mit szívott fel magába a reformáció és *mikor* a XVIII. század eszínéből? Nézzük meg, hogy miként fogadta a szocializmust akkor, amikor az fellépett. Holott az elsőnek kellett volna lennie, ki igazán megérti azt. És megvizsgálta-e a *tiszta* kommunista eszméket? Ugy, amint kellett volna: az új világ megérzésével, a kiegészülés szomjával, reformációi akarattal és bátorsággal. Nem tette és hibázott ebben. Mert senkisémet lett volna hivatottabb erre, mint éppen a reformációból született protestantizmus. Akkor még, amikor a zsidóság nem sajátította ki magának és nem tette „világrém“-mé, melynek most ellensoraiba szegődött.

Valahol kövesedés kezdődött. És a reformáció elzárkózott, külön területekre húzódott az élettől és elvesztette a vele való kapcsolatát. Olykor próbálkozott ugyan ártatlanabbnak látszó dolgokkal, de a „liberalizmus“-sal való házassága megmutatta ebben is a maga balságait. És aki ellenzi ezt a látásmódot, attól azt kérdezzük: a nagy világégésben az kellett volna a protestantizmus szerepe legyen, ami volt . . . ? *Soha nagyszerűbb alkalma nem volt arra, hogy megmutassa, hogy igazi és élő protestantizmus; hit és vallás a krisztusi értelemben!*

De lehet-e együtt lenni a rohanó folyóval, ha csak a partján állunk, biztosnak vélt helyen? És lehet-e úgy kormányozni egy hajót, hogy a szárazföldön építünk magunknak parancsnoki hidat . . . ?

De nézzünk a földre, amelyen *mi* állunk : az erdélyi földre is. Négyszáz éve, hogy protestantizmus van és négyszáz év nem tudta elérni egyetemlegesen azt, hogy *az az egyszerű falusi hívő igazán és öntudatosan tudja szeretni a templomát tűzön-vízen keresztül és, hogy mindenkinek felett való szükségének érezze az egyházat, mint amilyennek a földet érzi, amely nélkül nem érezné biztosnak az anyagi létét.* Nem tudta elérni bár azt sem, hogy legalább a külső dolgait fenntartsa az egyháznak.

A mi hiveink nagyrészeének egyház iránti ragaszkodását azok a kepetartozási, rovatali, adózási és választási kocódások és perek, kitérések és haragok végtelen sora mutatja, melyeknek se vége se hossza nincsen. És mutatják az *elhanyagolt templomok, a könnyen feladott iskolák, az elpusztult eklézsiák, az élettelen paróchiák és az elképesztő fegyelmik sora* is döbbenetes módon . . .

Hol, mikor kezdődött el ez: kitudja . . . ? Talán egy alapos tanulmány rátudna világítani a messzevivő útvesztők kezdetére. De hogy így van, az letagadhatatlan.

És nézz bele egy régi egyházközségi számadásba. Az egyház uralma, az egyház *kocsmája*, az egyház vásárvámjoga, földjei és szőlője stb. mind benne vannak, összes nézeteltérést adó ügyekkel, perekkel, kicsinyes bajlódásaikkal. És milyen keveset találás az egyház lelki munkájáról, a kulturái dolgokról, tevékenységről; legtöbb amire bukkansz, a test erkölcsi fenytése. Mert az egyház ekkor már csak egy beteg szervezet, amely kényszerűségből él és nincs ható ereje, dolgait hivatalnokok intézik.

A templomot, a papot sokhelyt pátrónusok tartják. De bizony, ára is van annak nagyon-sokszor. Az egyház már nem a szabad lélek egyháza többé. Urak ülnek a különböző gondnoki és világi székekben s az egyház észrevétlenül a kiváltságosok egyháza, de inkább rúdasa; az elhallgatott dolgok, a betiltott szavak, a széptévések és az egyháziatlan érdekek egyháza lett. Igazi „protestáns” szellemű gyakorlat lett az is, hogy a papot még a nem tetsző politikai nézeteiért is lökdösni lehetett.

Mindezekben hiába keressük a lutheri eszméket, az emberformáló erőt, a lélekszabadságot, a történelmi erők egészséges hajszálygókérzetét. Így nem csodálkozhatunk azon sem, ha népünk csak annyira lett egyházas (a továbbiakról ne is beszéljünk), amennyire most tapasztalhatjuk. Mert ekkor már a reformáció csak egy nehézkes intézményt mondhat magának, amely tepsedve ül régi babérokra és megelégszik azzal — minden évben egyszer, — hogy három-négyszáz évvel ezelőtt haladó volt . . .

A nagy összeomlás tisztán mutatott meg mindent. Lehet-e mindezeket feledni egy ünnepelés megszokott áhítatában . . . ?

*

Mostani napjainkban új reformáció szelei zúgnak. És mintha minden műlasztást pótolni akarnának, olyan gyors az iram. És ezen lehet örüvendeni nagyon, mert sok és nagy az ígélet. De néha egy-egy egészen apró szépséghiba is elronthatja a hatást és aggodalmassá teheti a szemlélőt. Ime ma diadalmasan hordozzák meg az Evangéliumot az emberiség között. Tömegeit mozgatják meg a különböző rétegeknek és az evangéliumot elviszik ki a nyomor tanyákra is. Igen: evangelizálják a proletárokat is. Pedig ártatlan népség ez. Olyan, mint a gyermek, inkább tudatlan, mint rossz. Ha dolgozhatnak és munkája után méltányos bért kap, őszintén boldog és tud igaz örömmel is élni. És a világ sorsa úgy sem rajta fordul meg...

Igen: ha már evangelizálnak, miért kezdik itt? Miért nem gondolnak elsősorban a nagytökésekre, a bankokra, a trösztfejedelmekre, a fegyvergyárférfákra, a diplomáták hádaíra? Akiknek lelkiismeretlen tervein népek és világek sorsa fordul meg, akiknek mentől több van, annál éhesebbek, annál vérszomjasabbak és tobzódásaikban semmi tiszta öröm nincsen, amiért egyúttal a legszánandóbbak is... Itt kellene missziót kezdeni és igazi derék munkát végezni, fanatikus hittel reformálni. Ezt lehetne aztán eredménynek, világátformálásnak mondani... De ide érdekek hináros szálai fűznek és „kényes” területek is, bizonyára... Pedig addig nincs hitelen a proletárok előtt sem ennek az új reformációnak! És: Luthernek nem volt kényes dolog szembenézni a wormsai fejedelmekkel...?

A wittenbergi várkapú türelmes volt. És főleg nem volt jövőbelátó. Ha megérezte volna, hogy mivé válik egyszer a reformáció, akkor bizonyára levetette volna magáról a lutheri pontokat. De nem tehette és ma minden évben egyszer megemlékezünk ama októbervégi napról.

De legyen már egyszer bátorságunk kilépni a multbarinatózásból. A mélyre tekinteni és legyen erőnk meg is vallani a látottakat! Ha ünneplünk, ünnepeljünk igazán és méltón a Luther, Kálvin és Zwingli emlékéhez és hűségesen az ő *akarataukhoz!* Mert az eddigi ünneplések, csak ünneplések voltak és ma ott tartunk, hogy irtózatos zökkenések előszelét kell éreznünk. Amely zökkenéstől még valamennyire megmenthet a magunkbaszállás.

A botránkozóknak pedig csak annyit: ha nem félünk meglátni és megvallani hibáinkat, az már az erő és az egyéniség jele; csak a gyengék kendőzik magukat álságok mögé!

Az nem lehet mentségünk, sem ok a hallgatásra, hogy ezek *másutt* is így vannak. Mi vindikáljuk magunknak a legmagasabb szintet, tehát nekünk kell ahoz mérten is cselekedni. És egyszer szólani is kell tehát...

Bár a kritikát nem szívesen veszi senki. És jöllehet a keresztfán Krisztus is ezért halt vala meg...

de!

Igehirdetésünk és a középosztály.

„A próféta, aki álomlátó, beszéljen álmot; akinél pedig az én igém van, beszélje az én ígémet igazán.“

Jeremiás 23. r. 28. v.

Papi körökben gyakran hallunk szemrehányó szavakat középosztályunk közömbösségéről. Hogy nem ragaszkodnak a templomhoz, nem járnak istentiszteletre. Hogy rossz példával járnak elől a többi hívek előtt; nem vesznek részt az egyház munkájában. Hogy némely helyeken, különösen egyes vidéki városokban csak az u. n. kisiparosok, a középosztály legszerényebb rétegei ragaszkodnak az egyházhoz. A többiek pedig valósággal elvadultak az egyháztól; nem járnak templomba stb., stb.

Mindezen kritikáknak nyilvánvalóan sok igazságuk van. Kétségtelenül igaz, hogy vannak gyülekezetek, leginkább városiak, ahol az u. n. intellektuelek nagyon kevés részt vesznek az egyház munkájában. Az is szomorú igazság, hogy nem igen járnak a templomba s ez által akaratlanul is rossz példát mutatnak. De ha e közömbösség okait vizsgáljuk, akkor meg kell látnunk az érem másik felét is. Az pedig a fenti kritikai megjegyzések elfogadásával tovább viszi a kérdést és ugyanolyan jogosultságu megállapításokat tesz papságunk munkájára nézve, különösen annak igehirdető tevékenységére.

Egyházunk életének figyelői előtt nem titok az, hogy papjaink bizony nagyon sokszor készületlenül állnak fel Isten Igéjét hirdetni. Pedig e hivatás szentsége nagyon is sokszor megkívánná az alapos készület különösen ott, ahol — mint pl. városi gyülekezeteinkben — a hallgatóság jó része az u. n. intellektuelekből áll. E helyett mi történik? Sajnos az, hogy nagyon gyakran „szalmáznak“ igehirdetésünk s ezzel elsősorban ők maguk azok, akik a templomlátogatástól elvadítják ezeket a rétegeket. Ők, ha néha templomba mennek, ezt azért teszik, mert ott valamit kapni is akarnak az Ige örökkévaló üzenetéből. Ehelyett hallanak egy csomó általános elmefuttató gondolatot, melyek egymással semmi összefüggésben nincsenek; aktuális üzenetek helyett évezredek régiségek ismertetését, rossz természetrajzi hasonlatokat. Érthető, ha ilyen „igehirdetés“ után a hívek nem nagyon kíváncsiak többé a templomba. Az ilyen esetben a pap az építés és plántálás helyett — rombol, de a saját híveinek érdeklődését.

Mindezek akkor jutottak eszembe, mikor legutóbb a reformáció emléktünnepén, okt. 31-én végighallgattam egyik kis székely városunk fiatal papjának prédikációját. Abból meg kellett tudnom, hogy a legelső reformátor Noé volt, mert ő megreformálta a világot. Azután következett Mózes, majd a nagy próféták. *Legnagyobb reformátor volt Jézus Krisztus, mert ő mondotta: „Én és az Atya egy vagyunk.“* (1 sic) . . . Küz-

deni kell a spiritualizmus ellen . . . Küzdeni kell a materializmus ellen“ stb.

És ilyen mederben beszélt az egész prédikáció alatt. Nem fűzök hozzá több kommentárt, csak szerényen megkérdem: lehet csudálkozni azon, ha némely helyen intelligenciánk annyira elszokott a templombajárástól?

A Kolozsvári Székely Társaság helyiségében ki van írva: „Minden kiejtett szó épít vagy rombol. Vigyázz tehát ajkaidra!“

Vajjon nem kellene-e szavakat a templomainkba is kiírni! *Egy templomlátogató.*

Emlékezzünk a régiekről.

Kőrösi Csoma Sándor.

(1784—1842.)

Mesék és legendák csudlatos hőseihez hasonló ez a nagy vasakaratu „székely-magyar“, akinek emlékét felidézülk, most, születésének és legfontosabb műve megjelenésének kettős évfordulóján. Ezelőtt 150 esztendővel látta meg először a napvilágot a Háromszék megyei Kőrös községben 1784. április 4-én és 50 évvel később, 1834-ben jelent meg Kalkuttában tibeti szótára, amellyel akkora szolgálatot tett a keleti tudományoknak, hogy azáltal örökre beirta nevét az emberiség szellemtörténetébe.

A gondolat, mely őt Erdélyországból messze Keletre vitte, már a XIII. századtól kezdve ott szunyadt legnagyobb őseink lelke mélyén: felkeresni és megtalálni az Ázsiában maradt testvéreket, akikről az őseink elszakadtak, vágatván a csodaszarvas nyomán, mind közelebb és közelebb mai hazájuk felé. A magyar mese és mondavilág titokzatos őshazája csábította volt egykor Julján barátot hosszú útjára, melynek végén rátalált az ázsiai magyarságra. Utjának fennmaradt emlékei egyes történelmírók utalásai sokáig kísértették még a nemzedékeket, míg végre a múlt század elején újra felgyújtottak egy lelket, hogy az a maga sóvárgásában elinduljon az őshaza felé.

Az ifjúság éve.

Kőrösi Csoma Sándor székely nemesi családból származott; atyja Csoma András, anyja Gece Ilona volt. Falujának lakosai, sőt az ő rokonai is messze vidékeket bejártak szatákkal, melyeknek finomsága és tartós volta országhatárokon túl is híres volt. Az állandó változás eme őszöné, mint öröklött tulajdonság lehetett meg Kőrösben, aki már gyermekkorában felülmúlta a legtöbb tudásával és nyugtalan, sóvár, barangoló kedvével. „Szívós természetű és erős testalkatú székely volt, — mondotta egyik rokona — s ha gyaloglás közben egyik domb tetejére feljutott, nem érte be ezzel, mert kíváncsi volt meglátni, mi van a másodikkal domb háta mögött s amazon túl is. Így néha beláthatatlan távolságokig elbarangolt.“

A kőrösi falusi iskolából 1799-ben Nagyenyedre került az ottani ref. kollégiumba. Csöndes, szerény viselkedése, a tanulmányokban való kitarása méltóvá tették a kollégium támogatására, melyel az nem is fukarkodott. Mint ingyenes diák tanult, aki a tudományok közül elsősorban a történelem és nyelvészet iránt érdeklődött. A diákok sokat vitalkoztak, beszélgettek a magyarok őshazájáról s minden valószínűség szerint Kőrösi már ekkor megfogadta, hogy felkeresi egykor az őshazát. 1807-ben végezte az alsóbb osztályokat, azután senior, majd tanulmányai befejezése után tanár lett a költészeti osztályban. Ekkor már jól tudott latinul, görögül, kissé németül és franciául is, úgy, hogy tudományokban elég jártas volt, mikor 1816-ban Göttingába ment külföldi tanulmányútra. Itt a híres Eichorn professzor, a keleti nyelvek és történelem elismert tudósa

vette pártfogásába a szorgalmas erdélyi diákok, aki tanára biztatására hozzá fogott az arab nyelv tanulásához. Ekkor már visszavonhatatlan volt elhatározása: mielőtt annyira elkészül, el fog indulni az őshaza felkutatására.

Az arab mellett az angol nyelvhez is hozzáfogott már Göttingában, mert érezte, hogy útjában arra szüksége lesz. Két év múlva, mikor 1818-ban külföldi útjáról haza érkezett már az utitervén gondolkodott. Barátja és egykori tanára, Hegedüs Sámuel hiába akarta lebeszélni lehetetlennek és reménytelennek látszó tervéről, állhatatossága egy percig sem rendült meg. Tovább folytatta előkészületeit a nagy utra. Mivel ekkor még úgy tervezte, hogy észak felől fog behatolni Kínába, szükségét érezte a szláv nyelv ismeretének s ezért gyalog Zágrábba igyekezett. Több hónapi ottartózkodása alatt a szláv nyelv alapelemeivel megismerkedve, meg egyszer visszatért Erdélyországba, hogy barátjától búcsút vegyen.

Utban az őshaza felé.

Barátja, Hegedüs a következőképen írja le elutazását: . . . Vasárnap délután látogatásomra jöven, így szóla: „No, holnap Isten segedelmével indulok.“ Az idő most sem törté ki azon ártatlan vídamság képét, mely akkor egész valóján előmlött. Sugára volt ez azon belső örömmek, hogy céljához közelít. . . Másnap, azaz hétfőn reggel (1819. nov.) újra belép szobámba, könnyűszerűleg öltözve, mintha csak mezőre indulna frissülés végett. Körösi le sem ült, hanem csak ennyit mondott: „Még egyszer kívántam látni.“ Ekkor mindketten kiindulánk Szentkirály-utca, mely a szebeni útnak vezet. Itt a mezőn végképpen megváltunk. . . Sokáig néztem utána, míg a Marosig elhaladt és szivemben a „mentem mortalitatis tangunt“ érzelmé megsajdult.

Amint az eddigiekből látjuk, elutazásakor Körösi a következő nyelveken tudott beszélni: latin, görög, német, francia, angol, szláv, török, arab és magyar. Utazása tehát e szempontból jól elő volt készítve. Miután célját tekintve, a császári kormánytól útlevelet hiába kért volna, egyszerű. kereskedelmi ügyekben használatos magyar passzust váltott s azzal kelt át a Kárpátokon, Bukarest lévén első megállóhelye. Azután Bulgárián, Görögországon át, Chios és Rhodus szigetek érintésével hajón Alexandriába, Egyiptomba érkezett. Egy siriai hajón utazott tovább Seion, Beiruth, Tripolis kikötőket érintve Latakába. Innen gyalog ment Aleppo, Orfa, Mardin városok vonalán egészen Mossulig, ahonnan csónakon a Tigris folyam egyik mellékfolyóján jutott el Bagdadba. Utját eddig sajtó csekély megtakarított pénzén folytatta, mely azonban Bagdadig teljesen kifogyott. Ettől kezdve további utazásai mindenütt az angolok segítettek, úgy hogy ő élete egyik legfontosabb kötelességének tartotta e segítyezést kellő módon meghálálni. Miután kutatásainak eredményét az angol tudomány használatára bocsátotta, csak akkor tért vissza eredeti tervéhez: az ősmagyar haza felkutatásához.

Nyelvészeti tanulmányok

Bagdadból Perzsián és Afganisztánon át Indlába ment a következő városok érintésével: Hamadan, Teherán, Meshed, Mero, Bokhara, Belk, Kulm, Kabul, Deka, Leh. Ez utóbbi helyen, Ladak tartomány fővárosában több ideig tartózkodott s innen ment a tartomány déli részében levő zanskari zárdába, hol a legnagyobb nehézségek között igyekezett a tibeti és szanszkrit irodalommal megismerkedni. Munkáját az irtózatossáig hideg sem akadályozta. Egy tibeti pappal és szolgálójával 3-4 hónapon keresztül el volt szigetelve egy kilenc négyszög lánnyal szobában, honnan a hideg miatt nem lehetett ki-mozdulni. „Ott ült ő kődomónéba öltözve, kezelt ölébe téve, — írja róla I. G. Gerard, orvos barátja — és ily állapotban olvasott reggeltől estig, melegítő tűz és alkonyat után világító mécesek nélkül; a föld szolgált noszolyául s az egyszerű csupasz falak voltak egyedül oltalma az égélj zordonsága ellen. A hideg oly szigorú, hogy nehéz feladat

volt a kezeket a gyapjus takaró alól kiszabadítani a könyv leveleinek átlapozása végett. . . Ő ilyen helyzetben mely más embert bizonyára kétségbeejtett volna, 40.000 tibeti szót összegyűjtött és elrendezett.“

Zanskari tanulmányútja után Sabathu-ban az angol hatóság egyideig feltartóztatta, nem lévén határozott parancs Kalkuttából további utazásainak engedélyezésére. Miután azonban Körösi egy hosszú jelentésben, eddigi eredményeiről, jövőd tervéről beszámolt és angol ismerőseinek ajánlóleveleit az illetékesek elolvasták, nemcsak, hogy engedélyt adtak további utazásaira, hanem ellátásáról, külső védelméről rendes havi tiszteletdíj formájában gondoskodtak. Körösi viszont újra megígérte, hogy kutatásainak eredményét, gyűjteményeit az angol tudomány rendelkezésére fogja bocsátani, hogy így hálálja meg az angolok támogatását. 1825-29-ig még új tanulmányokat végzett különböző tartományokban a tibeti irodalom és műveltség alaposabb megismerésére és eddigi ismereteinek kiegészítésére. 1831-ben már Kalkuttában találjuk.

Tibeti—angol szótár.

Kalkuttába azért jött, hogy kutatásainak eredményét megismertesse a tudományos világgal. Elhalmozák figyelmességgel, tiszteletdíjat felemelik, az Asiatic Society tiszteletbeli tagjává választják. Ő pedig lankadatan buzgalommal dolgozik tovább. Befejtett tibeti lexikonát és nyelvtanát, hogy az mielőbb nyomdába kerülhessen, összeállítja a Society könyvtárban lévő tibeti könyvek katalógusát. Fáradhatatlanul adja utasításait javíthatja, rendezgeti a nyomda munkáját, úgyannyira, hogy munkái 1834-ben napvilágot látnak. Először a szótár, azután a nyelvtan jelenik meg, mindkettő az angol kormány költségén. A címlapon ott pompázik Körösi neve és származása: „Alexander Csoma de Körös, Siculo Hungarian of Transylvania“, azaz: Körösi Csoma Sándor székely-magyar Erdélyországból.

Munkái egy csapásra világhírvé tették nevét. Hazájából is magasztaló levelek, gratulációk, pénzküldemények érkeztek, de Körösi a neki küldött pénzt mind egy fillérig hazaküldte, hogy otthon szegény diákok tanuljanak belőle. 1835. után egy rövid tanulmányutat tett Hindosztánban, hogy szanszkrit ismereteit gyarapítsa, majd 1837. óta újra Kalkuttában telepedett meg, mint az Ázsiai Társulat könyvtárosa. De néhány év múlva mind jobban és jobban űzte őt a vágy: elindulni Tibet belsejébe, onnan pedig északkeletre Kína felé, ahol meggyőződése szerint a jubarok, azaz ősmagyarok hazája kellett legyen. El is indult 1842-ben, de csak a Himolaya tövében lévő Darjiling városkáig jutott el. Itt április 11-én, hatnapos betegség után áldozatul esett a mocsaras vidék malaria járványának. Az Ázsiai Társaság a következő felrattal ellátott díszes emlékoszlopot emeltette neki Darjilingban: „Itt fekszik Körösi Csoma Sándor, magyar születésű, aki philologiai kutatások végett Keletre jött s évek folytán, melyeket oly nélkülözések közt töltött, minőket ember ritkán szenvedett, és a tudomány ügyében való fáradhatatlan munkálkodás után a tibeti nyelvnek szótárát és nyelvtanát készítette el — ezek legszebb és valódi emlékei.“

A tudós emlékezete.

Előttünk áll röviden Körösi Csoma Sándor megindító élettörténete, mely annyira gazdag a legmagasabb erényekben. Kortársai rendkívül nagyra becsülték és a maga nemében páratlan jelenségnek tartották. A bengáli Ázsiai Társaság titkára, Mr. J. Prinsep szerint abban az időben az egyetlen tudós volt, aki a tibeti irodalmat, nyelvet alaposan ismerte az európai tudósok között. Anyanyelvén kívül 16 nyelvet beszélt; tibeti szótára a későbbi kutatóknak valóságos áldás és útmutatás volt. Ezek egyike Jäuscke, aki 1882-ben egy új szótárt adott ki, Körösiről így emlékezik meg: „Csoma munkája minden dicseretre érdemes; ő eredeti nyomozó volt s gyűlöltse ez majdnem példa nélküli elhatározásának és türelmének.“

B. S.

Irodalom és Művészet

Dr. Mátyás Ernő: Pál apostol megtérése. Sárospatak, 1934. Nagy nyolcadrétalak, 237 lap. Megvehető az Ifjú Erdély kiadóhivatalában.

A cím kevesebbet mond, mint amennyit a mű tényleg nyújt, mert a Pál apostol megtérését Pál *egész elete* összefüggésébe állítja be, tehát az *egész Pál apostolt* megjeleníti tekintetünk előtt. Művét másrészt egyszerűen „újszövetségi tanulmányoknak“ nevezi. Mint ilyen azonban lényegesen különbözik a hasonló újszövetségi tanulmányoktól abban, hogy nem pusztá vallástörténetet és pusztá valláspszichológiát nyújt, hanem valóságos „theológiát“. Ez a mű újszövetségi *theologiai* tanulmány. És ebben van a különös becsé! A damaszkuszi megtérést nem nevezi „damaszkuszi élménynek“, hanem határozottan „damaszkuszi kijelentésnek“, amelyről azt tanítja, hogy ez a kijelentés „olyan volt, hogy abban Isten minden lényeges dolgot feltárt Pál előtt az ő Fia felől, amit az ő földi életében feltárni tervében volt (39)“ Módszere szintetikus természetű, amennyiben a történeti, pszichológiai és szellemtörténeti módszereket együtt használja a hol és amiben kell, *de a theologiai értelmezés játsza mindenütt a főszerepet.* Mátyás Ernő igen nagybecstű munkával gazdagította a magyar protestáns theologiai irodalmat. Nagy irodalmi felkészültséggel fogott a tárgyahoz és pedig mindig kiváló kritikai készséggel. Minden felfogást, értelmezést, elméletet és véleményt gondos és finom kritikával vizsgál meg és csak azután építi bele azt saját koncepciójába. Emeli a könyv értékét a tiszta fogalmazás, amely nem egy részében egyenesen művészi fokra emelkedik. Aki Pál apostol személyiségével igazán behatóan és mélyen akar megismerkedni, a külföldi irodalmat is ide számítva, alig tudnánk szebb, mélyebb és gyarapítóbb könyvet ajánlani, mint a Mátyás Ernő könyvét. Ennek a könyvnek az olvasása különös örömet nyújt annak is, aki tisztán tudományos művet lát benne és annak is, aki egyszerűen hívő értelemmel akar Pál apostol személyiségébe belelátni.

T. S.

Dr. Czirják János: Der Sinn den Arbeit (Im Anschluss an die neure Literatur). Bonn, 1934. Nyolcadrét alakú, 67 lap. A szerző neve öntudatosan magyarul van felírva erre a német nyelvű dolgozatra. A szerző a kolozsvári fakultást elvégezvén, két teljes évet töltött svájci és németországi egyetemeken, legtovább épen Bonnban. Világosan és áttekinthetőleg ismerteti a „munka“ lényegéről alkotott különböző felfogásokat, majd a „munka“ jelentőségével és etikai karakterével foglalkozik. Egyszerűen és világosan értelmezi a „munka“ lényegét és jelentőségét. Minden részében logikusan és szisztematikusan foglalkozik kérdésével, bár némely

helyen a rövidség és a nagy összefogás következtében sok kérdés homályban marad. Czirják János ezt a dolgozatát a bonni egyetem bölcsészeti karán nyújtotta be mint doktori dolgozatot. Ez a mondat így egyszerűen leírva nagyon sablonosan hangzik, pedig igen nagyjelentőségű az a tény, amit kifejez. Bartók György püspök óta az erdélyi egyházkerületben első ember Czirják János, aki német egyetemen doktorátust szerzett. Képzelnék el, hogy micsoda szorgalomra, odaadásra volt szüksége annak a magyar ifjúnak, aki amikor kiment, alig tudott valamit németül hebegni és ime! két év múlva odaáll egy szigorú német egyetemi Fakultás vizsgáló bizottsága elé és igen szép sikerrel vizsgázik, aminek alapján a filozófiai tudományok doktorává avatják. Kivánjuk, hogy a mi szomorú viszonyaink között csüggedetlen és békességes lélekkel álljon oda az erdélyi magyarság szolgálatába.

T. S.

Református Árvaházi Képes Naptár. 1935. Szerkesztette *Csernák Béla.* Kiadja a királyhágómelléki egyházkerület iratterjesztése. Nagyvárad, 1935. 160 oldal. Ára 15 Leu.

A harminckét oldal naptárrész után kilencven oldal építő és szórakoztató olvasnivalót, majd pontos egyházi névtárt ad a naptár. Az olvasnivaló értékét az a tény is biztosítja, hogy előzetesen kiírt pályázat legjobb darabjait méltatták arra, hogy a naptárban megjelenjenek. Az írók honoráriumot kaptak írásaikért. Különösen értékes a naptárban a történelmi dolgozatok beillesztése. Nagy szolgálatot tesz a naptár a tiszta magyarságnak azáltal, hogy ebben az évben is foglalkozik azzal, hogy mi-képpen lehetne éppen a keresztyén szóhasználatban a tiszta evangéliumi felfogás és helyes magyar felfogás mellé állani. A hivatalos névtár összeállításánál igen értékesnek tekintjük azt a jelenséget, hogy minden egyházközösségnél közli a tanköteles gyermekek számát és hogy közülök hány jár református és hány más iskolába. A naptárnak különös értéke, hogy már szeptember elején készen volt és így a naptárra mohón éhes falusi testvérek már a szektás iratterjesztők és a katolikus propaganda naptárainak megjelenése előtt megvásárolhatták. Mi azt is helyesnek tartjuk, ha egy ilyen naptár szerkesztéséért valaki a neve kiírásával is vállalja a felelősséget. A naptár utóvégre egyik legfontosabb sajtóterméke a keresztyén iratterjesztésnek.

—ő.

A Kiáltó Szó könyvei.

Lapunkkal egyidőben jelenik meg könyvsorozatunk első száma: *Ami egyházunk cím alatt.* **Biró Sándor, Borbáth Dániel, Dr. Imre Lajos, László Dezső, Dr. Tavaszy Sándor és Zágony Anna ismertetik benne egyházunk sok ágában mozgó életét. Az egyház egyéb életének ez az első rendszeres, összefoglalása. Nél-**

külözetetlen könyv azok kezében, akik egyhá-zunk élő tagjainak vallják magukat.

A sorozat második számát Dr. Jancsó Béla írta Erdélyi népegészségügyi feladatok cím alatt. Hézagpótló munka azok számára, akik mint magán emberek, vagy népvezetők küzdenek az egészségesebb erdélyi magyar jövőért.

A harmadik szám a romániai református egyház szórvány ügyét fogja ismertetni. A legjobb szórvány munkások írják a könyv egyes fejezeteit. A könyvön keresztül egészen új írők mutatkoznak be egyházunk előtt.

H I R E I N K

Bukovinában 150 éves multra tekint vissza Andrásfalva, Hadikfalva, Istensegits, Fogadjisten és Józsefalva községeket alkotó és 11.000 lelket számláló magyar sziget. Ezt a példát mutató és sokat szenvedett magyar testvéreinket, de elsősorban Andrásfalva 470 lelket számláló ref. egyházközséget látogatta meg dr. Makkai Sándor ref. püspök. A mádэфalvi veszedelem elől idemenekült székely-magyar testvéreinket először látogatta meg magyar kálvintsta püspök. Az egyházlátogató püspök örömmel állapította meg, hogy annyi idő múltán is fajukhoz, hitükhöz, régi népszokásukhoz és viseletükhöz minden nehéz idő dacára hű maradt hittestvéreink nem fognak elveszni az őket körülvevő idegen néptengerben. Meggyőződött a püspök arról is, hogy megújított templomukat híven látogatják, felekezeti iskolájukért minden áldozatra kész ez a maroknyi nép és mindezekon felül református kórházunkról, árvaházunkról stb. stb. sem felejtkeztek el.

Magyarneমেге, Magyarberéte, Cegőtelke, Sajóudvarhely, Sőfalva, Somkerék, Tacs és Szentandrás presbiteri és lelkeszei folyó évi szeptember 30-án Sajószentandrásan igen látogatott presbiteri konferenciát tartottak.

Az újpesti református gyülekezet asszonyai számára ingyenes varrótanfolyamot, a kisgyermekeknek pedig mesedélutánokat rendez.

A debreceni református egyház presbiteriuma megtiltotta, hogy bármiféle egyházi nevet viselő intézmény, református jelszó alatt, táncmulatságot rendezzen.

A magyarországi evangélikus egyház elkészítette a nyári fürdő-istentiszteletekről szóló statisztikát. Június közepétől szeptember közepéig 54 istentiszteletet tartottak.

Nálunk volt-e intenzív lelki gondozás a fürdőhelyeken?

Antal Géza magyarország-dunántuli református egyházkerület püspöke tiszteendő püspöki szolgálatainak emlékére megépítette az egyházkerület levéltári épületét és 2500 Pengős (kb. 75.000 Lei) alapítványt tett a Nőnevelő intézet céljaira.

A kolozsvár-hidelvei református templomban, addig is, míg a templom befogadó képességét megnagyobbíthatják, miután a mai templom a hívek befogadására nem elegendő, minden vasárnap délelőtt két istentisztelet tartását határozta el a presbiterium.

A dési református Férfiszövetség dr. Vékás József javaslatára elhatározta az iparos és kereskedő ifjaknak az egyházi életbe való bevonását és egyben elhatározta, hogy úgy a szakmájukban továbbképzésükről, mint általános műveltségük fejlesztéséről gondoskodni fog.

A német hittudomány egyik legnagyobb alakja, Stange göttingeni professor, az evangélikus teológia kérdéseinek megbeszélésére, a thüringiai Sondershausen

várában évről-évre „Luther-akadémia“-t tart, amelyen az idén is tíz nemzet vezető szaktekintélyei vettek részt. A magyar tudósvilágot a mostani konferencián az a kitüntetés érte, hogy a megnyitó ünnepi beszédét a soproni hittudományi fakultás professzorára, Pröhle Károlyra bízták. Mély hatást tett az előkelő társaságban, amikor Pröhle Károly, aki tanártársával, báró Podmaniczky Pállal jelent meg a Luther-Akadémián, átadta Stangenek a soproni teológiai kar díszdoktori oklevelét. Stange professor hangoztatta, hogy a magyar nemzet és a magyar egyház iránt változatlan szeretetet érez.

Az osztrák superintendens pásztorlevelét, melyet a villachi püspök minden osztrák gyülekezetnek megküldött, hogy a szószékről felolvassák — az államhatalom beiktotta. Az őszinte, bátor és az evangéliumi igazságokért síkraszállt körlevélben többek között a következőket olvassuk: „Ismétlően és mind erőteljesebb hangsúlyozással halljuk, hogy Ausztria függetlenségéért és szabadságáért folytatják a harcot, amelyekért az elhínyt kancellár is síkraszállt. De ki ne tenné ezt közülünk? De míg a külső szabadság és függetlenség lebeg szemünk előtt, ne vesszünk el a belső szabadságot sem. Megvolt ez a szabadsága a népiünknek? Megvolt az utolsó másfél éven át? Egyik nagy és bizonyára nem a legselejtebb része lehetőséget sem nyert arra, hogy véleményét kinyilvánítsa, akaratait érvényre juttassa és döntő életkérdésekben jogát megtalálja. A hit és lelkiismeretszabadság súlyosan veszélyeztetve lenni látszott, a törvény rendelkezése, hogy vallásos hovátartozandóságának szabad megválasztásában mindenki a hatóság védelme alatt áll, mintha érvényét veszítette volna. A keresztényen felekezeten egyenjogúságát kétségbe vonták. Alapos ok nélkül tartottak házkutatásokat, rendeltek el fogvatartásokat és bebörtönzéseket. Nyílt vagy titkos keményszerrel az érület becsületességét és a jellem keménységét a legnehezebb próbára állították. Csodálkozunk kell-e tehát, ha népiünknek egy tetemes, nagy érdekeiben jogfosztott része viharosan szabadság után kiált, ha az igát, amelyet napról-napra elviselhetetlenebbnek érez, erőszakosan lerázni akarja?“

„Midőn tudatában vagyunk annak, — folytatja tovább: a körlevél — hogy a nemzet szabadságának korlátozása mellett más súlyos ellentétek is készítettek elő a július 25-i eseményeket, szívből kívánjuk, hogy a határon túl a nagy testvérmemzettel a béke és barátság hídja mialább megépüljön a jelen szakadék felett és addig minden gyülekezetet igaz hazaszeretettel kérünk, hogy testvérrel együttérzéssel, megteveszhetetlen kötelesegteljesítéssel állhatatosan az egyetlen nagy céll: Ausztria és az egész német nép jólétét tartsuk szem előtt. Az állam felélős vezéreit pedig az egyház és vele a lelkiismeret szavával kérem, hogy a jog és igazság eszközeivel kormányozzanak és népiünk elkeseredését oszlassák el, hogy a béke, amely után mindnyáján vágyunk, ne kívánság maradjon csupán, hanem valósággá váljék.“

A bacai református egyházközség új templomát folyó évi október hó 21-én avatta fel dr. Makkai Sándor református püspök. A mai nehéz életviszonyok között különösen hat, hogy új templom építéséről adhatunk hírt. Ez a tény bizonyágtétele annak, hogy erős hittel és akarással mindenre van erőnk és időnk.

A székelyberei református templomot a hívek áldozatkészségéből és az ottani ref. Nőszövetség közreműködésével megújították. Az ujjáépített templomnak a felavatása folyó évi október hó 7-én volt.

A magyarországi Országos Református Presbiteri Szövetség konferenciáját folyó évi október 7-én tartotta meg Budapesten. A konferenciát dr. Balogh Jenő, a szövetség világi elnöke nyitotta meg. Két nagy feladatot állított presbiterfarsai elé: a szegények gondozását és a más országokban élő református véreinkért való felelősséget.

A magyarországi Országos Református Szeretetszövetség kérsére az Egyetemes Konvent elrendelte, hogy jövőre minden év október első vasárnapja az

árvák ünnepe legyen; a gyülekezet és gyermekszereget az árva és elhagyott gyermekekről emlékezzék meg e napon.

Kevesen tudják, hogy Heinrich Siegmund szász tudós újabbi munkájába felvett adatok szerint a magyarok összesen 20 helyiséget magyarosítottak el a szász községek közül, de a románok csak egyetlen községben vesztették el a többségüket a magyarokkal szemben. Ellenben 1750—1900 között 311 hajdan magyar községből 300 elrománosodott és 11 elszászosodott;

hogy: napról-napra pusztulunk, veszünk. Ezt az állításunkat igazolja többek között legutóbb Földes Károlynak közelebből megjelent „Szórványmisszió” kis füzeté is (kapható Ifjú Erdély kiadóhivatalában, darabja 2 Lei), amelynek kivonatolt adatai szerint Pataki, Józsa, Kis, Deák, Váradi, Romoncz, Balázs, Nagy, Konc, Török stb. stb. nevű gör. katolikusok lakják ma már Mezőujlakot és Septéret. A mezőujlaki Naghiu Niculai dédunokája a szentgericei Nagy Zsigmond ref. lelkésznek. A Török családnak ma Turcu a nevük. E család elődje Török Dániel az 1700-as évek végén román kath. pap volt. Hogy megnősülhessen, gör. kath. pap lett. Családjából sok román pap került ki. A Koncz családból való a jelenlegi septéri gör. kath. tanító is. Septéri Lőrinczy Dénes tábornok leánya, Lőrinczy Róza ősei vallásáról kitért. Gör. kath. lelkész temette el. Ennek leánya Török Lujza, bár konfirmált, ma Turcu Lucretia a neve. Sebessy Árpád alispán unokája: Fogarassy Aieandru gör. kath. vallású cseléd. Domahidi György református lelkész unokái: Deac Iuon és Deac Danilá gör. kath. napszámosok. Nemes Constantin gör. kath. napszámosnak az édesapja négylovas hintón járt, magyar református földes úr volt;

hogy Arthur Ruppin: „Zsidók a modern világban” című művében felsorakoztatott adatok szerint Krisztus előtt az első században 4 és 5 millió között járt a zsidók száma. A zsidóság tehát az akkori számok világában „nagy nép” volt. A középkor második fele nagyon leaszott a zsidók számát. A mélypontot a 15. század vége érte el, másfélmillió zsidóval. Azután háromszáz éven át lassú volt a szaporodás. A 18. század végén mintegy 2,5 millió zsidó élhetett. A 19. század elejétől fogva indult meg az a nagy fölfelétörés, amelynek fogva 1930-ban már 16 millió zsidót számlált össze a statisztika. Ez 640 százalékos szaporulat 130 év alatt.

A második nagy eltolódás 1880-tól fogva játszódott le, amikor nagyon megerősödött a zsidók átvándorlása keletről nyugatra. 1880 és 1933 között 4 millió zsidó hagyta el Kelet-Európát. Ezek közül 150.000 telepedett le Palesztinában, míg a többiek a nyugati világban kerestek helyet. Nagy részüket ugyan Amerika szivta fel, de azért a nyugateurópai országok egy részében is felmerült a nagy népvándorlás folytán a 19. század végétől fogva a „keleti

zsidó”-kérdés. Amely azután kiindulási pontja lett az antiszemita áramlat új erőre kelésének.

A reformáció ünneplése Déván. A dévai egyházközség példaadóan ünnepelte meg a reformációt. Október hónapot a reformáció hónapjának tekintette s egész hónapban az igehirdetés tárgyául a reformáció nagy eseményét vette, természetesen az Ige ítélete és világhossza alatt, a következő ciklus szerint: Október 7. Az előreformátorok (Róm. 8:19); október 17. Luther (Róm. 1:17b); október 21. Zwingli (Róm. 14:7—8); október 28. Kálvin (Róm. 3:23—28); október 28. vallásos estély, előadást tartott Dr. Makkai Sándor püspök; október 31-én A reformáció és az igazi egyház (Efezusi 2:19—22) ígét hirdetett Dr. Tavasz Sándor teológiai professor; ugyanazon este 1/29 órakor Ür-vacsora-osztás. November 1-én a Nőszövetség halottak-napi világlátás elleni ekcidiója a temetőben: papir-sziveket drúttak „A szegény gyermekeknek!” felirással és gyertyák helyett ezeket helyezték a sírokra. Ezt a hírt különösképpen azért közöljük, mert mi még mindig nem ébredtünk annak a tudatára, hogy micsoda jelentősége van annak, hogy a reformáció nagy eseményét éppen a reformáció születésének a napján ünnepeljük meg. És ime, a dévai gyülekezet példát ad arra, hogy az egész hónapot a reformáció eseménye emlékének a felújítására kellene fordítanunk.

Budapesten, az Izabella-utcai iskolában bibliai múzeum nyílt meg, mely szemlélteti és művészeti képekben mutatja be a Biblia egyes fejezeteit. A múzeumot, amelynek párja még csak Amszterdamban található, figyelmébe ajánljuk olvasóinknak.

A komáromi református egyház szeptember 15-től december 15-éig református népakadémiát tart. A kurzus célja a református öntudat erősítése, felkeltése, az igazi magyar református gondolkodás terjesztése s így az Anyaszentegyház belső erősödése.

A Deutsche Diplomatice Politische Korrespondenz — mint a félhivatalos német távirati iroda közli — az egyházi kérdéssel kapcsolatban a következőket írja: A Szentszék és a német birodalom között a múlt év nyarán megkötött konkordátumnak az volt a célja, hogy elválassza a katolikus egyház vallási feladatait a régi középpárt politikai irányzatától és biztosítékot nyújtson ezeknek a feladatoknak a számára az új Németországban. Ha ennek ellenére mégis maradtak fenn sűrűdési felületek, ezek hamarosan kiküszöbölhetők lesznek, ha a konkordátum végrehajtási határozmányai tekintetében kölcsönös megegyezés jön létre. A nürnbergi proklamáció teljesen félremagyarázhatatlan kifejezésre juttatja a nemzeti szocializmusnak azt a szándékát, hogy a keresztény felekezetek egyházaival őszinte és becsületes jóviszonyt önjaj. A katolikus egyház mellett az új protestáns birodalmi püspök hivatalbaiktatásával éppen oly zártan lép fel a német evangélikus egyház, amely azonban tudvalevőleg még távol áll attól, hogy belső egységét megtalálja.

A protestáns birodalmi egyházkormányosság ismételtén világosan kijelentette, hogy egyházszerkezeti újító munkájával nem akarja megingatni a hit sérthetlenségét és a vallás szabadságát, másrésztől azonban az evangélikus ellenzék nyíltan hirdeti, hogy teljes mértékben igényelő álláspontot foglal el a nemzeti szocialista állammal szemben. Az új állam mindkét vallásfelekezet egyházával kiengesztelődést és békét akar. Fenntartás nélkül elismeri a két nagy keresztény egyház vallási életének függetlenségét.

Az új Németországban az állam és az egyház viszonyának rendezése semmiben sem más, mint a modern kulturállamokban. Hitler vezér és birodalmi kancellár nem tart igényt a vallási reformátor szerepére és alvezérei sem viselkednek úgy, mintha az volna a becsüvésük, hogy a hitújítók sorába lépjenek. A netizeti szocializmus kizárólag a német nemzet politikai újjászervezésének mozgalma.

A magyarországi *Soli Deo Gloria Szövetség* otthonában folyó évi október 24-én dr. Balogh Jenő nyug. miniszter, a Református Egyetemes Konvent elnöke tartott előadást: „A világiak szerepe az egyházban” címmel. A világiak — mondotta — a lelkipásztorok és lelki munkával foglalkozók mellett főként a nyomorenyhítés nagy munkájában segíthetnek. Minden presbíter, minden lelki ember a nyomorgók felé kell, hogy forduljon. Azért kellene orvosai, lélektani, jogi stb. tanulmányok, hogy a nyomorenyhítés munkájában is jobbat és többet segíthessünk. A világiak helyzetét adottságuknál is speciális szolgálatot teljesíthetnek. A másik fő missziót területe a világiaknak az elcsatolt területeken élő magyarságért való szolgálat. Fontos, hogy a világiak mindig a más felkezetekkel való békés együttműködés jegyében dolgozzanak — amint fontos az is, hogy egyrészt a városi hatóságokkal mindig összhangban igyekezzenek, például a nyomorenyhítés munkájában eljárni — másrészt az egyház egyházi vezetőivel is lehetőleg teljes harmóniában dolgozzanak.

A jugoszláviai Északi Református Egyházmegye folyó évi augusztus 30-án tartotta meg rendes évi közgyűlését Sztáramoravicán. Az esperesi jelentés felolvasása után, amely pontos és hű képet adta az egyházmegye egyházi életének, áttértek az egyházmegye életbevágó és általában egyházi életük sok vitás kérdésének a megbeszélésére:

1. Az egyházfegyelem gyakorlatívá tétele. Ebben a kérdésben a következő megállapodás jött létre: „A gyülekezetnek az egyházfegyelemre való ránevelése akként kezdődjék, hogy évenként látogassunk meg minden családot, velük az egyházfegyelmi esetekről beszéljünk, a mulasztásokra a figyelmet hívjuk fel és ezeket tárgyaljuk meg. Öt éven át folytassuk ezt. Már ez is egyházfegyelem. Öt év múlva menjünk tovább.”

2. A lelkészválasztások tisztaságának a kérdése. „Megállapítást nyert, hogy a jelenlegi szabályrendelet a választás rendjét és tükrosságát teljesen biztosítja. Ennek dacára lelkészválasztásaink mégsem keresztyén egyházakhoz méltóak. Nem az a szomorú, ami a választás napján, hanem az, ami a választás előtt történik. Első teendő tehát minél rövidebb időre szorítani össze az előkészítő eljárást, a második, de még fontosabb teendő gyülekezeteink ránevelése arra, hogy tudjanak lelkipásztorokat keresztyéni szempontok szerint és keresztyéni módon választani.”

3. Református egyházak istentiszteleti rendjének a kérdésénél az volt az általános vélemény, hogy a magyar református egyházaknak, országhatárokon való tekintet nélkül, közös istentiszteleti rendjüknek kell lennie s ebben a tekintetben a jugoszláviai reformátusoknak a többséghez kell alkalmazkodniuk.

Bibliaajándékozó misszió (Scripture Gift Mission) címen 1888. óta működik, főképen angol talajon egy missziói mozgalom is igen fontos mozgalom. Elnöke Smith J. Taylor püspök, ki a mozgalom szolgálatában legutóbb is 32.000 angol mérföldes utat tett meg.

A mozgalom célja a bibliát és annak részeit ajánlésképpen minél több lélekhez eljuttatni. 1933-ban 109 országban 4510 misszionárius és keresztyén munkás utján 10,798,728 írásrészt osztottak szét 137 különböző nyelven. Eddig összesen 220 különböző nyelven adták ki bibliarészeket.

Különösen méltó a megemlékezés spanyolországi munkájuk, ahol 362.000 részt osztottak szét. Többen megküldték a bibliát a gazdasági világkonferencia kiküldötteinek, mások az új francia kormány tagjainak. A társaság az elmúlt évben 33.398 magyar bibliarészt is szétosztott.

A szétosztott bibliákból 24.853 volt teljes biblia,

109,652 újtestamentum, 1,704,620 evangélium vagy más teljes bibliai könyv, 2,992,121 az üdvösség útjára vonatkozó bibliai részeket tartalmazó füzet, 2,911,214 négyoldalás bibliarész és 3,056,268 bibliai idézetes lap. Az összes kiadások 37,411 angol fontra rúgtak (egy font kb. 650 Leunak felel meg).

A zsidók száma Jugoszláviában 70.000, a lakosság másfél százaléka. Ez az arány a városi lakosság között 2-90 százaléka. Bitoljban, Délserbia városában a zsidóság 12 százaléka, Serajevóban 11 százaléka. Belgrád 262.000 lakosa közt csak 3 százaléka zsidó van. Jugoszlávia 12 millió falusi lakossága közt 23.000 zsidó él.

A pestmegyei református egyházmegye ifjúsága folyó évi október 16-án konferenciát tartott a budapesti református teológiai akadémia dísztermében. A konferenciát istentisztelet vezette be. Az értekezleten gróf Teleki Tibor koronaőr tartott megnyitót. Ezután több ifjú gazdalegény beszélt a keresztyén fiatalság akcióiról. Gróf Teleki László bejelentette, hogy a gyömrői keresztyén ifjúsági egyesület táncvigalmakat nem rendez, hogy ezzel is kifejezésre juttassa magasabbrendű célkitűzéseit. Ezután Muraközi Gyula budapesti református lelkész tartott előadást arról, miért van szüksége az ifjúságnak és az egyháznak az ifjúsági munkára, majd Kovács Péter földműves, ifjúsági országos titkár, aki maga is gazdalegény, a mai falusi ifjúságról beszélt, amelynek csak tíz százaléka érdeklődik a komolyabb problémák iránt, kilencven százaléka fáradt, vánszorgó és elkényeskedett. Mi a teendő? címmel Ravasz László püspök mondott záróbeszédet, melyben megjelölte az ifjúság ki-egyensúlyozottabb, harmónikusabb életének útját.

Szerkesztői üzenetek.

A. G. Dsztmárton. Sajnálom, hogy a cikk megírását nem tudtam vállalni. Ha erre nem volt anyagod, van más kérdés. Az a nagyon válságos helyzet sok súlyos kérdés felvetésére ad alkalmat. Mi nem félünk a válságok és szükségek mélyére nézni, mert az a meggyőződésünk, hogy ezeknek a felismerésével kezdődik az igazi élet. Hidd el, a jelzett kérdéseid is, amelyekkel kényserülve vagy ma foglalkozni, az Isten dicsősége szempontjából nagyon „komoly” kérdések. Áldjon meg az Uristen munkában és küzdelmeidben!

K. B. Csfalu. Cikkedet köszönöm, már a következő számban közlöm. Hálásan köszönöm meghívásodat és alkalomadtán élni fogok vele. Nagyon köszönöm a szép tervet, amely valóban olyan változatos, hogy méltán irhattad végére: Ennél többet nem ígérhettek! Valóban: nem, mert ebben hiánytalan szeretetedet fejezted ki. Nagy érdeklődéssel olvastam egyházi referádáidat. Szíves üdvözléttel.

M. A. Kakasd. Alaposan félreértette üzenetemet, pedig nagyon világosan volt az megfogalmazva. A társadalmi rétegek között nem teszünk különbséget a megbecsülés szempontjából. Mindenik társadalmi réteget egyformán becsüljük és szeretjük, de különbséget teszünk közöttük a kérdéseik szempontjából. Az egyes társadalmi rétegeknek más és más az érdeklődési köre. Nézzé végig pl. lapunknak ezt a számát, hát-vajjon az egyszerű falusi földmivest érdekli-e az a kérdés, hogy mit olvas ma az intelligencia, milyen a mai egyetemi hallgató műveltsége, vagy hogyan alakul az új városi magyar középosztály, vagy érdekli-e az oxfordi mozgalom? Mi a Kiáltó Szót azoknak írjuk, akiknek legalább is a naplapok útján a látókorukba jutnak a mai kor nagy társadalmi, gazdasági, kulturális stb. kérdései. A Haragszó pl. olyan kérdésekkel és olyan módon foglalkozik, amint épen a falusi földmivest érdekli. Támogatni kell és erősíteni kell, hogy a maga hivatása körében annyira megerősödjék, hogy mind inkább betudja tölteni azt. És végül még annyit, hogy nem keresztyén dolog a mások szavát félremagyarázni és másoknak olyan gondolatot és szándékot tulajdonítani, ami nem következik sem a szavukból, a legkevésbé pedig a lelkületükből!

Szerkesztésért felelős: DR. TAVASZY SÁNDOR.
